

A távlat, melyből mindez belátható, megkönnyíti a dolgunk, de kötelez is, hogy azt, ami a kezdetekben történt, olyannak lássuk, amilyen volt. A *Szavak estéje* kiadója, Szirmai Endre és gondozója, Benkó Akos nem élnek eléggé a távlat adta lehetőségeikkel. Ismerjük a kérdőjeleket, melyek eljárásaik nyomán fölmerültek, mégis őszintén tiszteljük azt a hűséget és áldozatkészséget, melyet Szirmai Endre apja hagyatékának publikálásában kifejt. Épp ezért nekünk kell megmondanunk, hogy az aggálytalanság, melylyel Szirmai Károly művét kezelik, ma már irritáló. Azért is irritáló, mert természete is más, mint Szirmai sans-gène-sége volt. Aránytévésztéseikkel nemcsak magukat csapják be, de — akarva-akaratlanul — az olvasót is. A céhbelinek pedig alkalmat adnak a gúnyolódásra, e megható vállalkozás lejáratására. Ebben a kötetben is. Hogy a kötet szerzőjét és témáját tudtul adó összegezést nyolc nyelven közlik, már maga is gyanút kelt, de ezt a gyanút még elháríthatja a könyvtárosi szempont: világszerte könnyebb lesz így „szakozni”. Nehezebben magyarázhatók az *Előszó* túlzásai. Szirmai Endre itt azt mondja el, hogy kik biztatták őt e gyűjtemény kiadására. A névsor meghökkentő: Reményi József, William Faulkner, Lukács György, Németh László, Szabó Lőrinc, Thornton Wilder, Juhász Géza, Mario Vargas Llosa, a PEN-klub elnöke és Szabolcsi Miklós, az MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának elnöke.

Semmi jogunk kétségbe vonni-e közlések tényét, de a jóhiszemű olvasó nem tudhatja, hogy például Faulkner biztatása a neves orvosbiológus, Szirmai Endre apja iránti kegyeletének szövege, vagy Szirmai Károly műveinek. S a többi biztatás motivációja sem olyan világos, hogy a kiadás értelmének hiteles érve lehetne. Szirmai Endrének igaza van abban, hogy apja „másokért élt”, s ezek az „emlékművek” megilletik, de erről a könyv írásai hitelesebben meggyőzhetik az olvasót, mint a világtekintélyek, akik Szirmai Károlytól talán egy sort sem olvastak. Mi aztán igazán jól ismerjük a határfezetező hírnév-szomj tüneteit, az öncsalás hol megható, hol ellen-szenves nagyzásait, de gyermekbetegséggént kezeljük, s erre Szirmai Károly nevelt bennünket. Sajnáljuk, hogy most az ő műveit kolportáló jó szándék elferdülése láttán kell ezt elmondanunk.

DÉR ZOLTÁN

A MAGUNK NEVÉBEN

SZIRMAI ENDRE: *A magányos óriás*. II.

A Szirmai Károly Emlékbizottság és a Szirmai Károly Archívumok kiadása, München—Stuttgart, 1979.

Egy levél. És benne megint az alig hihető állítás, hogy most már a jugoszláviai magyar irodalom híre is eljutott a nagyvilágba. Az ember az efféle túlzásra csak legyint, különösen akkor, ha csupán egyetlen név lobogtatásával vélte valaki át-törni az idegenség rettentően vastag hangfalát.

Az említett név viselője halott író társunk, aki szerény ember volt egész életében, gyógyíthatatlan kis-

hitűségben szenvedett. Talán ezért levelezett kitartóan és makacsul nemcsak közeli író társaival, akiket olykor éjszaka zörgetett fel a postás a sürgönyével, mert mielőbb véleményyt szeretett volna hallani leg-újabb novellájáról, de távolabbi és főként az irodalom magasabb régi-óiban élő literátorokkal is.

Az ő személyi kultuszát szolgálja holtában megható kegyelettel, fáradhatatlanul és konokul a fia. Ki-

adja posztumusz köteteit, apjáról készült szobrokat helyeztet el tengerentúli olvasótermekben, lefordítja többek között szingaléz nyelvre egy-egy novelláját, kiadja a hozzája intézett leveleket, beválasztatja a halott író távoli akadémiák tagjai közé és letétbe helyezi kéziratait és egyéb szellemi hagyatékát.

A fiú kegyeletnek ez a példátlan aktivitása mindenkit tiszteletre kötelez. Bennünket, jugoszláviai magyar írókat is. De eközben egy pillanatra sem szabad elhinnünk, hogy a nagyvilág tudomást szerzett rólunk. A tény, hogy valahol a mi nevünk is ott lapul nyugati irodalmi intézetek óriási levéltárának egyik iratsomója mélyén, millió más név között, természetesen nem jelent semmit. És különben mi se vagyunk kevésbé szerények, mint halott társunk volt. Épp ezért boldogok leszünk, ha a messzi Nyugat helyett kétszáz kilométerre, mondiuk, délre érdeklődést tanúsítanak irántunk, s nemcsak a nevünket jegyzi meg az olvasó, de a könyvünket is odateszi a polcra, a többi mellé. Minden más vaklármá és üres hivalkodás.

Ugyanakkor azonban, amikor levelek és fényképek apokrif bizonyítékaival véli növelni a fiú a halott apa irodalmi nimbuszát, óhatatlanul szomorú, leleplező fény vetül a vajdasági irodalom egykori küzdelmeire, s arra a szegényes, pletykáktól se mentes kicsinyes vidéki világra, amelyben a régi szánandó mozgalom tengődött, s amelynek nyomaszto hangulata kiérződik a kitűnő elbeszélő minden írásából.

Magánügy, mondhatják valahol, s talán mondják is elnéző mosollyal. Az igyekezet azonban, amely az említett nimbusz növelését szolgálja, minduntalan túllépi a személyi határokat. Azzal például, hogy a hagyatékban talált magánlevelekből, a közlési jogot semmibevéve, tetszése szerint idéz és kihagy, olykor nemcsak sértően: súlyos indiszkréciót követ el, de irodalompolitikát is csinál.

Am az erre való szerep nem képezi családi örökség tárgyát. Ehhez az apának volt joga. Gyakorolta is évtizedeken át határozottan és kö-

vetkezetesen, puritán jellemének egész tisztaságával, ahol csak lehetett, és ahogy lehetett, helyhez, időhöz és adottságokhoz kötve, sokszor fogcsikorgató kitartással, máskor végleg elkedvetlenedve, magányba menekülve, ahonnan baráti unszolások és kéréseknek kellett kimozdítania.

Hogy legalább holtában megkapja a méltó elismerést, természetesen nemcsak a hozzátartozók dolga és feladata. Sőt legkevésbé azoké. Az utóbbiak aktivitásukkal csak megnehezíthetik, diszkreditálhatják a halott író tiszteletet keltő, valóságos értékének elfogadását. Mert emléket, irodalomtörténeti helyét, kivételes művészetének nagyságát becsülni és megőrizni valamennyiünk feladata. Tér és idő illetékességi jogát is fenntartva hozzá természetesen.

*

Amikor ezek a sorok íródtak, január végén, még csak egy dicsekvő levéllel és egy különös könyvvel kellett vitába szállni. Magunkban, persze, neveket is szegyenkezőn elhallgatva. Mert a nagy távolság és az egyenlőtlen helyzet nem is engedi meg a nyílt vitát. Most, hogy botrány kezd kerekedni körülötte, már határozottabban kell elítélnünk a csak látszólag naiv, hatásában nagyon is veszélyes kufárkodást, amely már-már útját állja a komoly és elmélyült értékelésnek. Mentegethetjük a szándékot, még a megalomániát is, hiszen ebben a kis közösségben oly közel kerültünk egymáshoz, hogy halott társunk emberileg is és családjával együtt hozzánk tartozott. Aggódtunk és feleltünk egymásért, bajainkban egymástól vártunk segítséget és támogatást. De csalásra és hamisításra sajnos nincs lehetőség. Csak a báva kérdés szakad fel belőlünk: mi szükség volt erre a beteges önámításra? Kinek kellett a hivalkodó, hamis túlzások, amelyek ellenkező hatást váltottak ki, s az egymást követő leleplezések lassan már majd szegyenkövet görgötnék az emlékkő helyére?

Mindezek után már csak ezt kell megakadályoznunk.

HERCEG JÁNOS